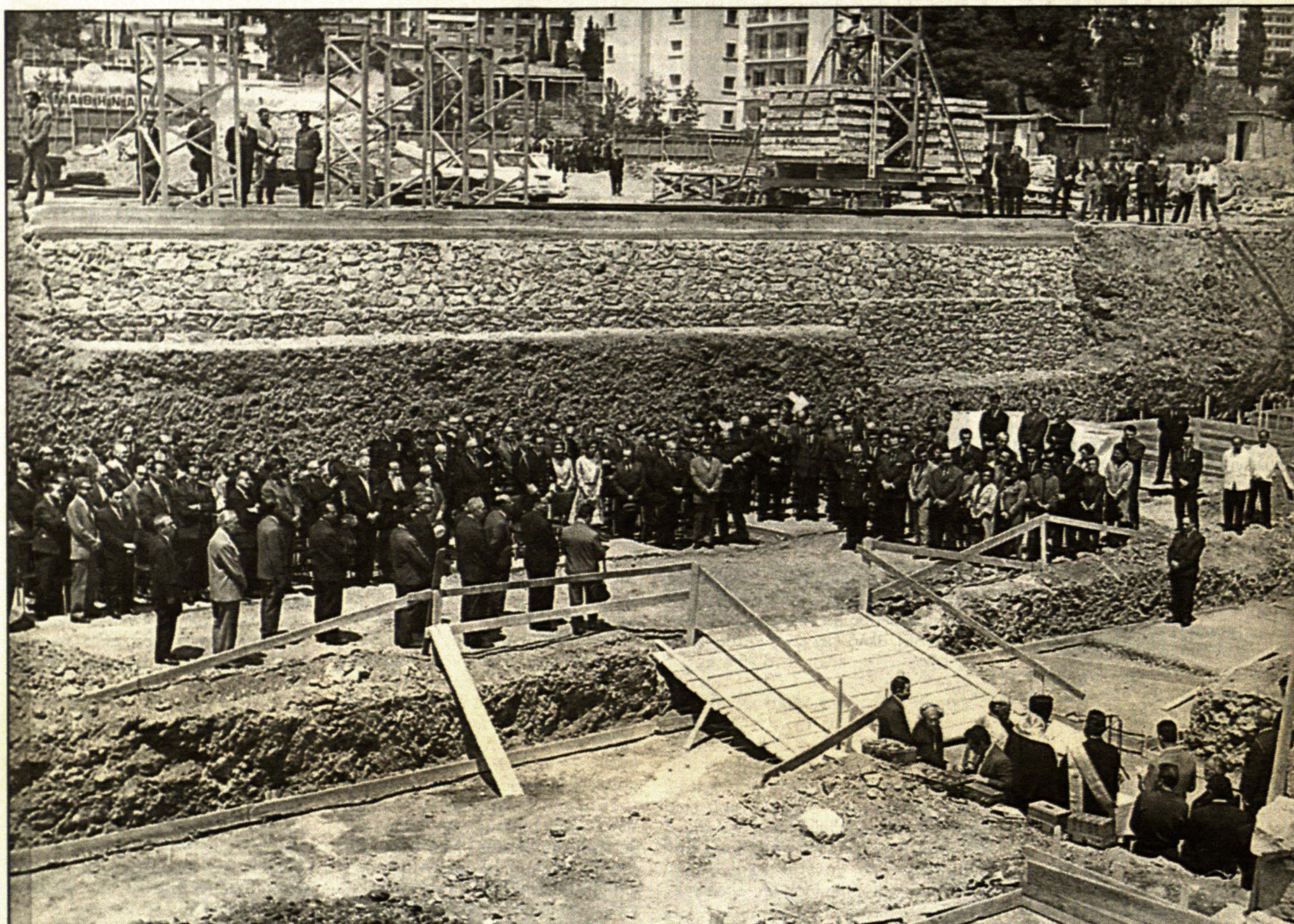

Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

Η σαραντάχρονη προσφορά του στην έρευνα και τα σημερινά του προβλήματα

10 Μαΐου 1965. Θεμελίωση του κτιρίου του Εθνικού Ίδρυματος Ερευνών από τον βασιλέα Κωνσταντίνο, παρουσία της πριγκίπισσας Ειρήνης. Η κατασκευή του πενταώροφου αρχικά κτιρίου έγινε σε σχέδια Κ. Δοξιάδη και Δ. Πικιώνη.

Του Τριαντάφυλλου Σκλαβενίτη
Διευθυντή Ερευνών στο Ε.Ι.Ε.

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ Ίδρυμα Ερευνών (Ε.Ι.Ε.) ιδρύθηκε με πρώτη επωνυμία Βασιλικό Ίδρυμα Ερευνών, με βασιλικό διάταγμα, το 1958, «*προς ενίσχυση των εν τη Χώρα επιστημονικών ερευνών και εξασφάλισιν συν τω χρόνω περισσότερων ευκαιριών δημιουργικής απασχολήσεως εις ικανούς Έλληνας επιστήμονας*» και με τέσσερις επιμέρους επιδιώξεις: Παρακολούθηση της επιστημονικής έρευνας σε συσχέτισμό με τις εξελίξεις της διεθνούς έρευνας. Ενίσχυση ερευνητικών προγραμμάτων και έργων των πανεπιστημιακών σχολών και άλλων ιδρυμάτων. Ίδρυση αυτοτελών ή προσαρτημένων Ινστιτούτων. Προαγωγή ατομικών ή ομαδικών ερευνών της ίδιας ή διαφορετικής ειδικότητας.

Η πρωτοβουλία για την ίδρυση

του φαίνεται να ανήκει στον Κ.Θ. Δημαρά και τον Ιωάννη Στ. Πεσμαζόγλου, ενώ στις συνομιλίες με τον βασιλιά Παύλο συμμετείχε και ο υπασπιστής του Χ. Ποταμιάνος. Ο Δημαράς, ως Γενικός Διευθυντής του Ίδρυματος Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ) και πρώτος διευθύνων σύμβουλος του Ε.Ι.Ε. (1958-1962), φιλοξένησε το Ε.Ι.Ε. στους χώρους του ΙΚΥ (1958-1960), ενώ πολλά στοιχεία από την οργάνωση του Ε.Ι.Ε. φαίνεται ότι έχουν πρότυπο το ΙΚΥ. Το πρώτο 14μελές διοικητικό συμβούλιο είχε πρόεδρο τον βασιλιά και αντιπροέδρους τον Δημήτριο Κιουσόπουλο και τον Λεωνίδα Ζέρβα. Εκτός από τα ονόματα που σημειώσαμε, σημαντικό ρόλο στην πρώτη περίοδο λειτουργίας του Ε.Ι.Ε. (1958-1968), διαδραμάτισαν ο Κάϊσαρ Αλεξόπουλος (διευθύνων σύμβουλος και αντιπρόεδρος, 1962-1971) και ο Διονύσιος Ζακου-

θνήος (διευθυντής του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών (ΚΒΕ) 1960-1975).

Οι ετήσιοι πόροι του Ε.Ι.Ε. προέρχονταν από χορηγία του Βασιλικού Εθνικού Ίδρυματος, του Ίδρυματος Ford και τα έσοδα της προικοδότησης του Ε.Ι.Ε. από την αμερικανική κυβέρνηση.

Από την ίδρυση του το Ε.Ι.Ε. προγραμματίσει την οριστική λύση του στεγαστικού του προβλήματος που οδήγησε στη θεμελίωση το 1965 του σημερινού του κτιρίου σε δημόσιο οικόπεδο και προϋπολογισμό που καλύφθηκε σε μεγάλο βαθμό από αμερικανική κυβερνητική χορηγία. Η κατασκευή του πενταώροφου κτιρίου και της Βιβλιοθήκης έγινε σε σχέδια Κ. Δοξιάδη και Δ. Πικιώνη.

Το Ε.Ι.Ε. εγκαταστάθηκε στο νέο κτίριο το 1967 εγκαταλείποντας τους νοικιασμένους χώρους στη

Λεωφ. Βασ. Σοφίας 4. Το 1990 προστέθηκε στο κτίριο και ος όροφος.

Ανεξαρτησία, ευελιξία, εμπιστοσύνη

Η ίδρυση του Ε.Ι.Ε. από τον βασιλιά, σε συνδυασμό με την ιδιωτικού δικαίου διοικητικοοικονομική ευέλικτη οργάνωση, που ακολούθησαν οι ιδρυτές του, του εξασφάλισαν την ανεξαρτησία, που του επέτρεψε να ξεφύγει από τις δεδομένες διοικητικές ιεραρχίες του ελληνικού κράτους και τις υπάρχουσες κατεστημένες, κυρίως πανεπιστημιακές δομές.

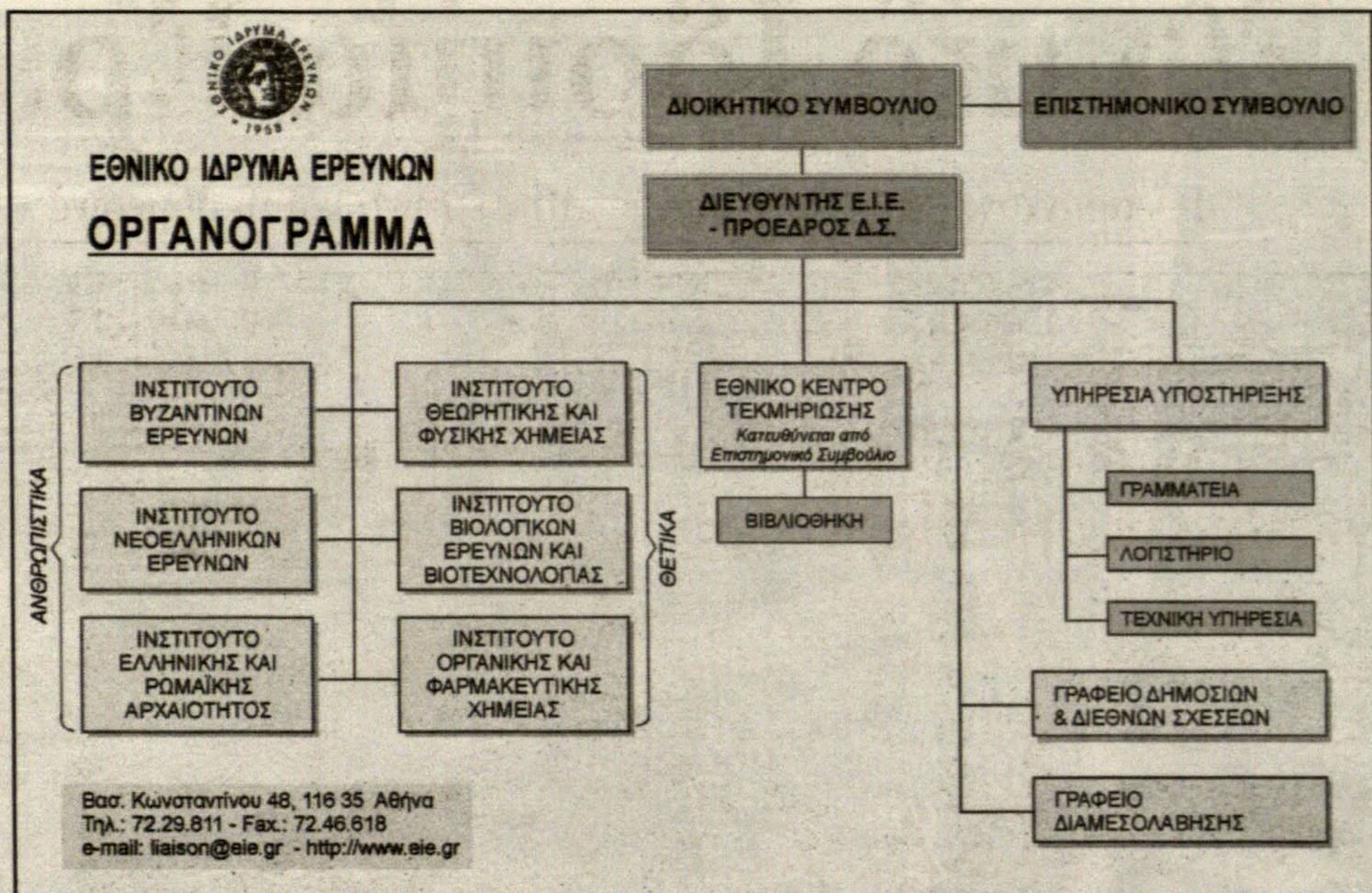
Η πληροφόρηση για τους σκοπούς και τις δράσεις του κι η διαφάνεια στο σύστημα και τα κριτήρια των επιλογών, εξασφαλίστηκαν από τις ανακοινώσεις και εγκυκλίους που στάλθηκαν στους ενδιαφερόμενους καθώς και την τακτική εκτύ-

πωση και κυκλοφορία, σε ελληνική και αγγλική γλώσσα, της Επετηρίδος, τ. 1-10 (1960-1968), που περιείχε λεπτομέρειες για τα προγράμματα ερευνών και τις προκηρύξεις, τους κανονισμούς χρηματοδοτήσεων ερευνητικών προγραμμάτων και τους τύπους των αιτήσεων, καθώς για το Ε.Ι.Ε. ήταν «ζήτημα ηθικής τάξεως (...) η εξασφάλισις ακεραίας και ανεπιφυλάκτου κατανομητικής δικαιοσύνης μεταξύ όλων των Ελλήνων ερευνητών». Οι λεπτομερείς κανονισμοί για τις χρηματοδοτήσεις και η ανακοίνωση των ονομάτων υψηλού κύρους, που στελέχωσαν τις 20 επιτροπές για αντίστοιχους επιστημονικούς κλάδους των θετικών και των θεωρητικών Επιστημών, ενέπνευσαν εμπιστοσύνη, όπως φαίνεται από τις 1.182 προτάσεις ερευνών που υποβλήθηκαν κατά την περίοδο 1958-1968 και από τις οποίες χρηματοδοτήθηκαν 466.

Ίδρυση των Ερευνητικών Ινστιτούτων

Εκτός από τις χρηματοδοτήσεις εξωτερικών ερευνών, οι ιδρυτές του ΕΙΕ απέβλεψαν και στην κατευθυνόμενη έρευνα με την ίδρυση Ινστιτούτων Θετικών Επιστημών με τμήματα Χημείας, Φυσικής και Βιολογίας και του Ινστιτούτου Ηθικών Επιστημών. Ο σχεδιασμός αυτός δεν προχώρησε και το Δεκέμβριο του 1960 ιδρύθηκε το Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών με διευθυντή τον Διονύσιο Ζακυθινό και το Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών με διευθυντή τον Μιχαήλ Λάσκαρι, αφού ο ιδρυτής και εμπνευστής του ΚΝΕ Κ.Θ. Δημαράς είχε τη θέση του διευθυνόντα συμβούλου του ΕΙΕ. Η Βιβλιοθήκη ξένων περιοδικών ιδρύθηκε το 1960. Το 1963 συστάθηκε τριμελής Επιτροπή Κοινωνικών και Οικονομικών Ερευνών (Π. Χριστοδουλόπουλος, Ι. Πεσμαζόγλου, Γ. Χαλκιάπουλος) τα αποτελέσματα του ερευνητικού έργου της επιτροπής εκδόθηκαν το 1968 (προοπτικές της ελληνικής οικονομίας) και το 1970 (κοινωνική ασφάλιση). Το 1967 ιδρύθηκε το Κέντρο Φυσικοχημείας με διευθυντή τον Γ. Καραγκούνη που άρχισε να λειτουργεί στις αρχές του 1968.

Στα χρόνια της δικτατορίας και ύστερα από την αλλαγή του νομικού πλαισίου διοίκησης των βασιλικών ιδρυμάτων (1971) παραιτήθηκε το διοικητικό συμβούλιο. Οι διορισμένες διοικήσεις του ΕΙΕ διατήρησαν τις ερευνητικές δραστηριότητες του Ιδρύματος σε στασιμότητα. Το 1973 ο 5ος όροφος του κτιρίου παραχωρήθηκε στο νεοϊδρυμένο «Συνταγματικό Δικαστήριο», ενώ το 1974 αποφασίστηκε να δοθεί ολόκληρο το κτίριο στο υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών και διασώθηκε χάρις και στις διαμαρτυρίες των εργαζομένων. Ο 2ος όροφος του κτιρίου παραχωρήθηκε (1971) στις κρατικές υπηρεσίες εποπτείας της έρευνας (ΥΕΑ και ΥΕΕΤ) για να παραχωρηθεί τελικά το 1980-1981 σε υπηρεσία

του ΟΗΕ. Το 1974, ύστερα από την πτώση της δικτατορίας, επανήλθε το παλιό Δ.Σ. με επικεφαλής τον Λ. Ζέρβα και συνέχισε τις επιχορηγήσεις στην εξωτερική έρευνα. Το 1975 ιδρύθηκε το Κέντρο Θεωρητικής Χημείας και το 1977 το Ινστιτούτο Βιολογικών Ερευνών, καθώς και το Κέντρο Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας. Η ασαφής κυβερνητική πολιτική και η μεταφορά εποπτείας της έρευνας από το υπουργείο Πολιτισμού στον πρωθυπουργό και τελικά στο υπουργείο Συντονισμού επέδρασαν αρνητικά και στην πορεία του ΕΙΕ όχι μόνο στη χρηματοδότηση των δικών του Ινστιτούτων, αλλά και στη χρηματοδότηση της εξωτερικής έρευνας, που παρά τις προσπάθειες του νέου διοικητικού του συμβουλίου (1979-1981) τελικά

θα περάσει στη δικαιοδοσία της εποπτεύουσας την έρευνα Υπηρεσίας Έρευνας και Τεχνολογίας.

Το Δ.Σ. του ΕΙΕ (1974-1979) δεν θέλησε να κατανοήσει τα εργασιακά και μισθολογικά αιτήματα των εργαζομένων στο ΕΙΕ, ενώ βρισκόταν σε πλήρη αντίθεση με την ιδέα ότι οι εργαζόμενοι μπορούσαν να έχουν λόγο για την πορεία του ΕΙΕ. Η ίδρυση του «Συλλόγου Προσωπικού ΕΙΕ» το 1975 και η Συλλογική Σύμβαση Εργασίας που κέρδισε στο δικαστήριο, επέβαλαν τους κανόνες των εργασιακών σχέσεων και ο Σύλλογος αναδείχθηκε σε σημαντικό παράγοντα της εξέλιξης του ΕΙΕ.

Το 1979 ιδρύθηκε το Κέντρο Οργανικής Χημείας και συγχωνεύθηκαν τα κέντρα Φυσικοχημείας (1967) και Θεωρητικής Χημείας

(1975) σε Κέντρο Φυσικής και Θεωρητικής Χημείας. Το 1980 ιδρύθηκε το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης με σκοπό την ανάπτυξη εθνικού πληροφοριακού συστήματος, που εξελίχθηκε σε εγκατάσταση εθνικής χρήσης στο ΕΙΕ. Η δεκαετία του 1980, με την ίδρυση υπουργείου Έρευνας και Τεχνολογίας (1981) και την ψήφιση του νόμου 1514 του 1985 για την Έρευνα και την Τεχνολογία, δημιούργησαν θετικό κλίμα για την έρευνα, το οποίο δεν μπόρεσε να καρπωθεί ικανοποιητικά το ΕΙΕ εξαιτίας των κληρονομημένων προβλημάτων διοίκησης του που έγιναν οξύτερα. Ο νόμος για την έρευνα του 1985 εφαρμόστηκε στο ΕΙΕ μετ' εμποδίων, αφού το σχετικό Προεδρικό Διάταγμα εκδόθηκε μόλις το 1989 και η πρώτη κατά το νόμο διοίκηση εγκαταστάθηκε το 1995. Η αύξηση του προϋπολογισμού κατά τη δεκαετία του 1980 και η αύξηση των προσλήψεων επιστημονικού και διοικητικού προσωπικού οδήγησε στην παραγωγή σημαντικού ερευνητικού έργου. Ομως ατυχείς επιλογές της διοίκησης, τα προβλήματα του προσωπικού που δεν αντιμετωπίστηκαν και δημιούργησαν κακό εργασιακό κλίμα, η αργοπορία στην εφαρμογή του νόμου για την έρευνα, οδήγησαν σε συνολική αδυναμία χάραξης στρατηγικής για την πορεία του ΕΙΕ, ιδιαίτερα προς το τέλος της δεκαετίας του 1980, οπότε άλλαξαν οι όροι χρηματοδότησης της έρευνας και η ερευνητική πολιτική.

Δυσβάστακτα ελλείμματα

Η ίδρυση άλλων ερευνητικών ιδρυμάτων, χωρίς προβλήματα του παρελθόντος, με προσαρμοσμένη ερευνητική πολιτική στα νέα δεδομένα, ευρωπαϊκά και ελληνικά, έφεραν ανακατατάξεις στο χώρο της έ-

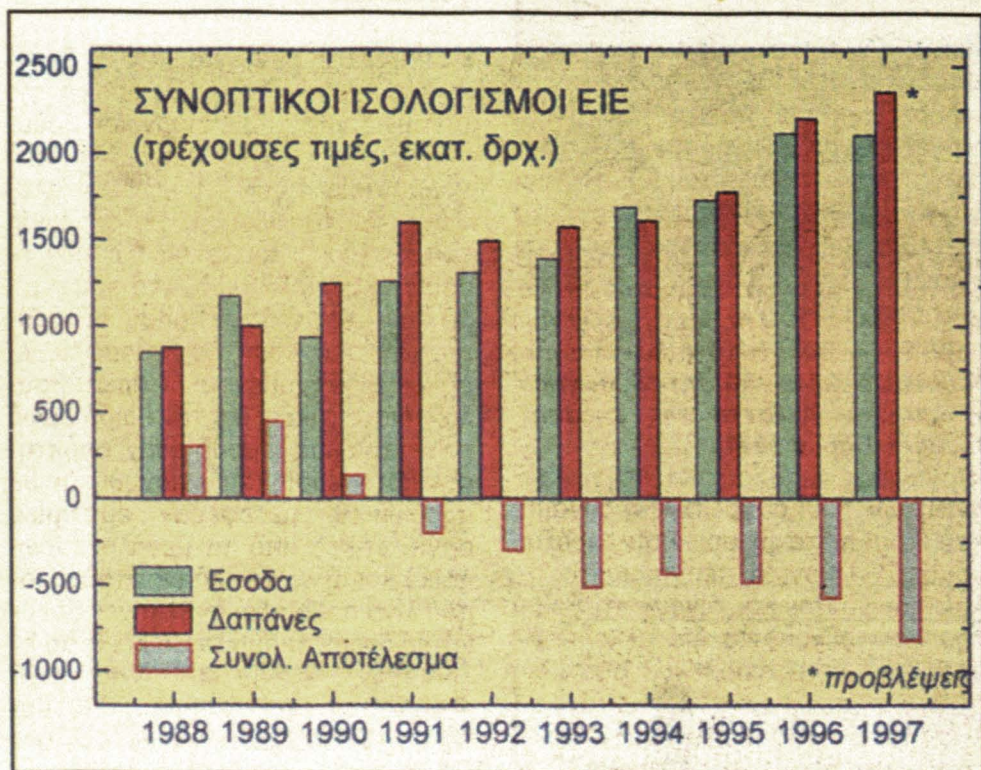
Συνέχεια στην 6η σελίδα

Η εξέλιξη των εισροών από ευρωπαϊκά και άλλα προγράμματα, παρά τις αντιξοότητες, δείχνει τον δυναμισμό του Ε.Ι.Ε. Μέρος των κονδυλίων αυτών οφείλει να συνεισφέρει στα λειτουργικά έξοδα του ιδρύματος, καθώς και στην ανανέωση των παγίων του. Αντίθετα, η αφαιμάξη της ρευστότητας του λογαριασμού προγραμμάτων για την κάλυψη του συσσωρευμένου ελλείμματος οδηγεί μαθηματικά στο κλείσιμο του Ε.Ι.Ε.

Η βιβλιοθήκη «Κ. Θ. Δημαράς» του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών. Λειτουργεί από το 1958, είναι από τις πρώτες σύγχρονες και ειδικά σχεδιασμένες βιβλιοθήκες της Ελλάδας, αποτελεί τη βιβλιοθήκη πρώτης επιλογής στην Αθήνα για τους επιστήμονες και φοιτητές και συγχρόνως εξυπηρετεί χιλιάδες επιστήμονες σε όλη τη χώρα.

Οι ισολογισμοί του Ε.Ι.Ε. ποσοτικοποιούν την κρίση και δείχνουν ανάγλυφα τις αιτίες της. Η ανέγερση του ορόφου κατά την διετία 1990-91, συνέπεσε με πρωτοφανή μείωση της κρατικής χρηματοδότησης και εξανέμισε το αποθεματικό του ιδρύματος. Οι οφειλές προς το ΙΚΑ επιβάρυναν με δυσβάστακτα πρόστιμα το έλλειμμα. Μετά από μια διετία σταθεροποίησης (1994-95) η εφαρμογή του ν. Πεπονή χωρίς τις ανάλογες εισροές, έθεσε πάλι το έλλειμμα σε αυξητική τάση. Η ίδια η αύξηση του προϋπολογισμού κατά την τελευταία δεκαετία είναι πλασματική. Σε σταθερές τιμές, τα σημερινά έσοδα και έξοδα του Ε.Ι.Ε. είναι 10% μικρότερα των αντίστοιχων του 1988.

Συνέχεια από την 5η σελίδα

ρευνας, δυσάρεστες για το ΕΙΕ, οι οποίες συνδυάστηκαν με μειώσεις της κρατικής επιχορήγησης στον προϋπολογισμό του, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, με αποτέλεσμα να μην καλύπτονται ούτε οι δαπάνες μισθοδοσίας και λειτουργίας και να δημιουργούνται δυσβάστακτα ελλείμματα. Σε αντίθεση και ελπιδοφόρα κατεύθυνση κινήθηκαν οι προσπάθειες των ερευνητών του ΕΙΕ, που διεκδίκησαν και πήραν α-

νταγωνιστικά και διαρθρωτικά προγράμματα και διατήρησαν την ερευνητική παράδοση σε υψηλά επίπεδα, διεκδικώντας αντάξια κρατική μέριμνα για το ΕΙΕ, που τον επόμενο χρόνο κλείνει 40 χρόνια λειτουργίας και σεμνύνεται για τη συμβολή του στην καταξίωση της έρευνας στην ελληνική κοινωνία, την καθιέρωση της ερευνητικής παράδοσης στη χώρα και τη σύνδεση της ελληνικής επιστήμης με τη διεθνή.

Μορφωτικές εκδηλώσεις Ε.Ι.Ε. (1979 - 1997)

ΕΚΚΛΑΪΚΕΥΤΙΚΟΙ κύκλοι ομιλιών, με ελεύθερη είσοδο του κοινού, στο Αμφιθέατρο του Ε.Ι.Ε. Η θεματολογία των κύκλων απλώνεται σε όλους τους επιστημονικούς κλάδους. Ομιλητές είναι ερευνητές του Ε.Ι.Ε. και άλλων Ιδρυμάτων, καθώς και Πανεπιστημιακοί. Τα κείμενα των ομιλιών τυπώνονται σε βιβλία. Οι μορφωτικές εκδηλώσεις τονώθηκαν από το χρηματοδοτούμενο πρόγραμμα «Ανοικτές θύρες»: έξι επιστημονικά ντοκιμαντέρ σε βίντεο βοηθούν το κοινό στην εξοικείωσή του με την έρευνα, που παράγεται στα έξι Ινστιτούτα του Ε.Ι.Ε. Τα βιβλία και τα βίντεο πωλούνται στο Γραφείο Διαμεσολάβησης του Ε.Ι.Ε. και στα βιβλιοπωλεία.